

11 toimenpidesuositusta suomalaisen maatalouden haasteisiin

Aalto-yliopisto selvitti suomalaisen maatalouden haasteita. Selvityksen pohjalta kootut suositukset tarjoavat käytännönläheisiä ratkaisuja.

Suomalainen maatalous kohtaa haasteita: heikko kannattavuus, lisääntyvät sään ääriolot, viljelijöiden jaksaminen, riippuvuus ulkoisista tuotantopanoksista ja monimutkainen tukipolitiikka.

Uudistava viljely tarjoaa monihyötyisiä ratkaisuja tulevaisuuden haasteisiin. Se parantaa maaperän hyvinvointia ja samalla maatilojen kannattavuutta, tilojen ja viljelijöiden resilienssiä mm. sääolojen ja talouden muutosten edessä sekä koko Suomen huoltovarmuutta.

Tässä dokumentissa esitellään 11 toimenpidesuositusta, jotka tukevat uudistavan viljelyn valtavirtaistamista. Ne keskittyvät tukipolitiikan ja rahoituksen työkaluihin, datan hyödyntämiseen sekä viljelijöiden toimintaedellytysten kehittämiseen.

Suositukset pohjautuvat Aalto Yliopiston Markkinoinnin laitoksen osana Digi4CSA-hanketta toteuttamiin haastatteluihin. Aineisto sisältää 20 viljelijähaastattelua, 10 yrityshaastattelua sekä 9 hallinto- ja järjestökentän haastattelua, joiden löydökset esitellään lyhyesti suositusten jälkeen.

SUOSITUKSET

Tulosperusteista tukijärjestelmää edistetään, ja tuetaan tilojen siirtymää uudistavaan viljelyyn.

Laadukkaaseen dataan panostetaan sertifiointiin sijaan, jotta uudistavan viljelyn ympäristövaikutukset voidaan todentaa luotettavasti.

Viljelijöiden toimintaedellytyksiä parannetaan ja kommunikoidaan uudistavan viljelyn moniulotteisista hyödyistä.

”

Useat haastateltavat näkivät, että uudistavasta viljelystä pitäisi saada vallitseva normi alalle.

Kuva: Petri Lyytikäinen

Edistetään tulosperusteista tukijärjestelmää ja tuetaan tilojen siirtymää uudistavaan viljelyyn.

Jotta uudistava viljely yleistyisi, tulee tukijärjestelmää kehittää tulosperusteiseen suuntaan. Maatalouspolitiikalla on mahdollista siirtää maataloustukia osittain tulosperusteisiin korvauksiin hehtaariperusteisten tukien sijaan.

Tuloksiin pohjautuvat tuet toisivat viljelijöille joustavuutta ja autonomiaa omalle tilalle sopivien toimenpiteiden valinnan suhteen. Todentamisen selkeyttäminen vähentää myös byrokratiaa ja hyödyttää ruokaketjua laajemminkin.

Viljelijöiden kokemusten perusteella uudistava viljely parantaa tilojen kannattavuutta siirtymän alkuvaiheen jälkeen ja tilojen resilienssi paranee. Siirtymä voi kuitenkin vaatia investointeja ja saattaa aiheuttaa hetkellistä tulonmenetystä.

Siirtymän alkuvuosille kohdennetut tuet investointeihin sekä riskien ottamiseen ovat yksi tapa rohkaista viljelijöitä muutokseen.

Yhteytystuotantoon perustuva tukimalli

BSAG ehdottaa, että tulosperusteista tukea testattaisiin asettamalla tavoitteeksi pellon yhteytystuotannon (nettoprimäärituotanto, NPP) määrä, jota voidaan seurata satelliittidatan avulla.

Yhteytystuotannon lisääminen edistää kasvipeitteisyyttä ja lisää hiilensidontaa maaperään ja parantaa maan rakennetta. Hyväkuntoinen maa puolestaan vähentää ravinnehuuhtoumia ja eroosiota. Näin yhteytystuotannon seuraaminen kertoo myös muista hyödyistä.

Yhteytystuotantoon sidottu tulosperusteinen tukijärjestelmä olisi mahdollista järjestää hallinnollisesti yksinkertaisesti ja helposti monitoroitavaksi Ilmatieteen laitoksen hiilen todentamisjärjestelmän avulla ja yhteistyössä Ruokaviraston kanssa. BSAG:n näkemys on, että pilotti kannattaisi järjestää Suomessa heti, jo ennen seuraavaa CAP- ohjelmakautta.

1.

Kehitetään ja pilotoidaan tulosperusteista korvausmallia osana maatalouden ympäristötukijärjestelmää, yhteistyössä viljelijöiden kanssa. Keskeistä on, että tulosperusteinen pilotti huomioi erilaiset alueelliset olosuhteet.

2.

Kohdennetaan viljelijöille taloudellista tukea uudistavan viljelyn siirtymän alkuvuosille ja tuetaan siirtymän vaatimia investointeja, joilla pyritään mm. peltojen kasvukunnon parantamiseen. Rahoitetaan myös siirtymää tukevan kaluston ja teknologian hankintaa sekä järjestelmiä ja organisaatiota, jotka mahdollistavat niiden jakamisen ja resurssien tehokkaan yhteiskäytön viljelijöiden välillä.

Panostetaan laadukkaaseen dataan sertifiointiin sijaan, jotta uudistavan viljelyn ympäristövaikutukset voidaan todentaa luotettavasti.

Tulosperusteisen tukipolitiikan käyttöönoton helpottamiseksi ja tehokkaan siirtymän varmistamiseksi suositellaan vahvoja panostuksia viljelytoimien ympäristövaikutusten todennettavuuteen sekä datan yhtenäistämiseen ja hallintaan.

Luomun kaltaisen sertifiointijärjestelmän rakentamisen sijaan kannattaa uudistavan viljelyn kohdalla keskittyä ympäristöhyötyjen luotettavaan todentamiseen. Data myös viljelytoimien muista, esimerkiksi taloudellisista, sosiaalisista ja huoltovarmuutta parantavista vaikutuksista, olisi hyödyllistä siirtymää harkitseville viljelijöille ja yrityksille sekä tukitoimia suunnitteleville osapuolille.

Datan tarve nousi vahvasti esiin eri sektoreiden haastatteluissa. Luotettavan todentamisjärjestelmän ja laadukkaan datan avulla voitaisiin

kohdentaa toimenpiteiden vaikutus sekä kompensatio tilakohtaisesti. Yhtenäistetyt datajärjestelmät vähentäisivät viljelijään kohdistuvaa raportointikuormitusta ja sujuvoittaisivat datan hyödyntämistä sekä käsittelyä eri toimijoiden kesken.

Laadukkaan datan avulla ruokajärjestelmän eri toimijat voisivat tehokkaasti ja luotettavasti vertailla eri toimia, asettaa tavoitteita sekä mitata ja kommunikoida edistymistään. Näin data ja vahva todennettavuus edistäisivät siirtymää koko ruokaketjussa. Ne toimisivat vaihtoehtona raskaalle sertifiointijärjestelmälle, johon siirtymiseen viljelijöillä voi olla korkea kynnys, ja jossa tila- ja tapauskohtaisten erojen huomioiminen on hankalampaa.

3.

Rahoitetaan uudistavaan viljelyyn liittyvää tutkimusta, jolla saadaan laadukasta dataa erilaisten viljelytoimien vaikutuksista. Huomioidaan vaikutukset esimerkiksi maaperään, hiilitaseeseen, monimuotoisuuteen, viljelijän hyvinvointiin, satoon sekä tuotantopanoksiin. Näin voidaan arvioida aiempaa tarkemmin niin ympäristöllisiä, sosiaalisia kuin taloudellisiakin hyötyjä.

4.

Varmistetaan, että julkisella rahalla tehtävä datankeruu suunnitellaan palvelemaan laajempaa kokonaisuutta. Näin valmistaudutaan siihen, kun datan välitys ja tarve lisääntyy tulevaisuudessa.

5.

Selvitetään käynnissä olevat data- ja järjestelmäprojektit päällekkäisyyksien välttämiseksi. Pilotoidaan laajempaa käyttöönottoa varten niitä järjestelmiä, jotka huomioivat viljelijöiden ja koko ketjun tarpeet. Datajärjestelmien tulee huomioida kysymykset datan omistajuudesta sekä arvoketjun jäsenten välisestä roolituksesta datan tuottamisessa ja hyödyntämisessä.

Kehitetään viljelijöiden toimintaedellytyksiä ja kommunikoidaan uudistavan viljelyn moniulotteisista hyödyistä.

Siirtymä uudistavaan viljelyyn vaatii investointien lisäksi uusien ajattelu- ja toimintatapojen omaksumista. Sitä varten tarvitaan uudistavan viljelyn koulutusta maatalousalan oppilaitoksissa ja korkeakouluissa. Myös asiantuntijajärjestöjen toimintaedellytykset tulee varmistaa ja viljelijöille tarjota kannustimia osaamista kehittäviin koulutuksiin osallistumiseen.

Monet yritykset kouluttavat jo tuotantoketjunsensa viljelijöitä, mutta asiantuntijajärjestöjen

tarjoaman koulutuksen avulla koko alkutuotanto saadaan mukaan siirtymään. Myös viljelijöiden välinen yhteistyö, tuki ja yhteisöllisyys ovat olennainen osa onnistuneen siirtymän varmistamisessa.

Siirtymään kannustaessa tulee painottaa uudistavan viljelyn moniulotteisia hyötyjä tiloilla: kannattavuutta, resilienssiä, työn merkityksellisyyttä sekä ympäristövaikutuksia. Lisäksi poliittisilla toimilla voidaan tukea viljelijöiden toimintaedellytyksiä osana ruokaketjua.

6. Rahoitetaan uudistavan viljelyn siirtymään valmistavaa koulutusta ja uudistavaa viljelyä edistäviä asiantuntijajärjestöjä. Tarjotaan koulutukseen osallistumiseen kannustimia myös niille viljelijöille, jotka eivät vielä ole mukana siirtymässä.

7. Painotetaan uudistavan viljelyn monihyötyisyyttä viljelijöille kommunikoitaessa. Korostetaan ympäristöhyötyjen lisäksi kannattavuutta, maaperän kuntoa ja työn merkityksellisyyttä.

8. Tuetaan viljelijöiden välisiä verkostoja ja yhteistyötä. Kannustetaan tilavierailuihin, joilla viljelijät näkevät uudistavan viljelyn vaikutukset käytännössä ja voivat saada vinkkejä oman tilansa kehittämiseen. Kehitetään järjestelmiä ja alustoja, jotka mahdollistavat viljelijöiden välisen yhteistyön ja tiedonjaon.

9. Edistetään tuottajaorganisaatioiden kehittymistä viljelijöiden neuvotteluvoiman ja resurssien yhteiskäytön vahvistamiseksi. Selvitetään tuottajaorganisaatioiden hitaaseen yleistymiseen liittyviä esteitä.

10. Varmistetaan yli hallituskausien ulottuva, ennakoitava kansallinen maatalous-, ilmasto- ja ympäristöpolitiikka.

11. Jatketaan kilpailulain tarkastelua erityisesti ruokaketjun toiminnan ja datan omistajuuden näkökulmista.

Kuva: Alina Uotila

Haastattelut

Viljelijähaastattelut

Uudistavan viljelyn hyödyt ovat moniulotteisia, eivätkä rajoitu pelkästään ympäristövaikutuksiin. Viljelijät kokivat uudistavan viljelyn parantavan tilojen kannattavuutta alkuvaiheen jälkeen, kokivat olevansa paremmin kontrollissa tilasta ja työstään sekä motivoituivat näkyvistä muutoksista maaperässä ja pelloilla.

Siirtymä vaatii viljelijöiltä uusien taitojen ja investointien lisäksi myös uutta tapaa hahmottaa tilan, viljelyn sekä ympäristön suhdetta. Tukipolitiikka ei usein tue viljelijöiden siirtymätoiveita ja on lisäksi hyvin byrokraattista.

Yrityshaastattelut

Monet yritykset kannustavat jo viljelijöitä uudistaviin toimiin. Ne esimerkiksi palkitsevat koulutuksiin osallistuvia tiloja, sillä toimien tuloksia on vielä haastavaa mitata. Uudistava viljely koetaan vaikeasti määriteltäväksi ja yrityksillä on erilaisia vaatimuksia uudistaville toimintatavoille. Sertifiointi nousi esille muutamissa haastatteluissa ratkaisuna alan sisäisen selkeyden, markkinoinnin ja viennin helpottamiseksi.

Maatilojen välillä on suuria eroja jaksamisessa, osaamisessa, ympäristökiinnostuksessa, datan saatavuudessa sekä taloudellisessa tilanteessa. Useat haastateltavat näkivät, että uudistavasta viljelystä pitäisi saada vallitseva normi alalle.

Hallinto- ja järjestöhaastattelut

Alan muutos nähdään väistämättömänä. Huolina ovat muun muassa huoltovarmuus ja lannoiteriippuvuus, ruokaketjun dynamiikat, viljelyn heikko kannattavuus sekä tilojen velkaantuminen, viljelijöiden henkinen jaksaminen, tilojen jatkajien löytäminen, ympäristötoimien vaikuttavuus sekä tukijärjestelmän rakenne.

Monet toimijat panostavat dataratkaisujen kehittämiseen, ja reaaliaikaista dataa olisi jo saatavilla. Järjestelmien käyttöönotto vaikuttaa kuitenkin takeltelevalle ja siihen kaivattiin enemmän alan sisäistä yhteistyötä.